

ния аграрной продукции; создание стимулов для самореализации населения в сельской местности; привлечение общественности во все процессы реформирования и внедрения природоохранной политики государства.

Научная новизна. Предложен комплекс первоочередных мер, способствующих экологизации сельского хозяйства Украины, сохранению природных ресурсов, улучшению качества и расширению рынка украинской аграрной продукции.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования направлены на реализацию идей сохранения окружающей природной среды в практику сельского хозяйства Украины.

Ключевые слова: экологизация, окружающая среда, органическое земледелие, сельское хозяйство, Общая сельскохозяйственная политика ЕС.

Objective. Highlighting key aspects of the implementation of the policy of «greening» the agrarian sector in the EU, as well as the formulation of measures on greening in domestic agriculture.

Methods. The study used general scientific methods: empirical (observation and description), theoretical (analysis, synthesis and comparison, explanation, and synthesis), and systematic method of scientific knowledge.

Results. A scientific approach to the greening of agriculture from the experience of the EU, which requires consistency and comprehensiveness. The paper identified a number of effective measures, the application of which will contribute to the gradual «greening» of the agricultural sector of Ukraine's economy and increasing environmental responsibility and consciousness of people as part of nature. These include: implementation of European environmental legislation in domestic practice, the use of successful CAP EU allowing for the efficient development of organic agriculture, improving agriculture market infrastructure to minimize the loss of resources in the production and consumption of agricultural products, creating incentives for self-realization in rural areas, public participation in all processes of reform and implementation of environmental policy.

Scientific novelty. A set of priority measures to promote the greening of agriculture in Ukraine, conserve natural resources, improve the quality and expansion of Ukrainian agricultural products.

Practical value. The obtained results of research aimed at implementing ideas for preserving the environment in the practice of agriculture in Ukraine.

Key words: greening, the environment, organic farming, agriculture, the Common Agricultural Policy of the EU.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Березіною Л.М. Дата надходження рукопису 16.07.2013 р.

УДК 330.13

Лариса Проданова, д-р екон. наук, доц.¹,
Карина Шерстюкова²

1 – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, Україна, e-mail: prodanlv@mail.ru
2 – Маріупольський технікум Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Маріуполь, Україна, e-mail: sherstyukova_karyna@rambler.ru

ТЕОРІЯ РЕНТИ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ. РЕНТОУТВОРЮЮЧІ РЕСУРСИ ТА ВИДИ РЕНТИ

Larisa Prodanova, Dr. Sc. (Econ.), Prof.¹,
Karyna Scherstyukova²

1 – Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine, e-mail: prodanlv@mail.ru;

2 – Mariupol College of Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Mariupol, Ukraine, e-mail: sherstyukova_karyna@rambler.ru

THEORY OF RENT AND ITS EVOLUTION. RENT-FORMED RESOURCES AND TYPES OF RENT

Мета. Мета статті полягає в подальшому розвитку теорії ренти на підставі уточнення змісту поняття та з'ясування еволюції розуміння сутності ренти в працях представників різних шкіл і напрямів економічної теорії, а також класифікації сучасних різновидів ренти.

Методика. У процесі дослідження використано: історико-логічний і системний підходи, методи теоретичного узагальнення та порівняння, аналізу і синтезу (для уточнення змісту поняття «рента»), методи наукової абстракції, побудови класифікації та порівняльний метод (для визначення критеріїв класифікації та сучасних різновидів ренти).

Результати. На підставі проведеного дослідження запропоновано науково-методологічний підхід, що дозволяє визначити природу рентних відносин, простежити еволюцію теорії ренти. З позицій загальних підходів теорії ренти, ураховуючи різноманіття сучасних форм рентних доходів, у роботі запропонована класифікація ренти за критерієм рентного ресурсу, де представлено спробу співвідношення економічної (природної і неприродної) та неекономічної (неприродної) ренти. Виявлено, що розвиток економіки і суспільства, скорочення запасів природних ресурсів, поява та широке залучення нових видів ресурсів (матеріальних і нематеріальних) зумовило формування безлічі різноманітних видів ренти, серед яких все більшу роль відіграє неприродна рента, а саме неекономічна квазірента.

Наукова новизна. Удосконалено науково-методологічний підхід до визначення поняття «рента», який ґрунтується на з'ясуванні історії розвитку розуміння сутності ренти в працях представників різних шкіл і напрямів економічної теорії. Встановлено: з позицій класичного підходу, первісно виникла природна, зокрема земельна, рента; на думку неокласиків, рента – надлишковий дохід від використання будь-якого економічного ресурсу; з позиції інституціоналізму – це дохід, на розмір якого впливають ендогенні і екзогенні фактори. З'ясовано, що загальноприйнятним серед науковців розумінням умов виникнення ренти є монополізації рентного ресурсу (монополія на ресурс як на об'єкт приватної власності). Запропоновано класифікацію сучасних різновидів ренти за критерієм рентного ресурсу, у якій представлено спробу визначити співвідношення економічної і неекономічної, природної і неприродної видів ренти. Квазіренту, яка є неприродною рентою, доцільно розглядати як економічну і неекономічну.

Практична значущість. Отримані результати можуть бути основою подальших наукових досліджень і практико-орієнтованих розробок, а також використані в навчальному процесі в економічних ВНЗ під час викладання курсу «Економічна теорія».

Ключові слова: рента, теорія ренти, економічна рента, природна рента, квазірента.

Постановка проблеми. Одним із фундаментальних понять економічної науки є рента, інтерес до змісту якого триває сотні років і не вщухає до цього часу.

Рентна проблематика, що стала предметом докладних економічних досліджень ще наприкінці XIX століття, не втратила своєї актуальності й сьогодні, оскільки рентні відносини є важливим складником економічних відносин у будь-якій країні, незалежно від типу організації національного господарства.

Величина рентної складової в економіках країн залежить від багатьох факторів. Вона може формувати основу економіки та приносити більше половини доходів бюджету або бути просто елементом економічної теорії і істотно не впливати на основні показники функціонування. На сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин в Україні розгляд рентної проблематики має велике значення у вирішенні багатьох теоретичних і практичних питань зростання економіки та добробуту народу.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню проблем трансформації системи рентних відносин присвячена сучасна вітчизняна і зарубіжна економічна література. Вона представлена роботами Б. Данилішина, В. Міщенко, Д. Львова, Ю. Яковця, А. Латкова, Р. Кудряшової, Б. Кузика, В. Мещерова, Ю. Разовського, Т. Решетілової, Е. Смоліної, О. Ейсмонта, А. Ослунда і багатьох інших.

Мета статті полягає в подальшому розвитку теорії ренти на підставі уточнення змісту поняття та з'ясування еволюції розуміння сутності ренти в працях представників різних шкіл і напрямів економічної теорії, а також класифікації сучасних різновидів ренти.

Виклад основного матеріалу. Поняття «рента» становить великий науковий інтерес. Його зміст має безліч граней і по-різному трактується в економічній літературі.

Слово «рента» походить від пізньолатинського *rendita* і латинського *red-dita*, дослівно – «віддана назад, повернена». У різних мовах це слово має різне значення: у німецькій словом *Rente* позначається пенсія, в англійській *rent* – орендна або квартирна плата, у французькій *rente* – щорічний дохід, що отримується власником по облігаціях державних позик [1].

Якщо звернутися до економічної літератури, то, наприклад, К. Макконнелл і С. Брю у роботі «Економікс: принципи, проблеми та політика» цю економічну категорію пов'язують, перш за все, із землею: «рента – це надлишок в тому сенсі, що земля була б в економіці в цілому навіть за відсутності всіх рентних платежів» [2, с. 186]. Економічну ренту вони визначають як ціну, що сплачується за використання землі й інших природних ресурсів, кількість яких (їх запаси) суворо обмежені [2, с. 177].

Широке визначення ренти дають сучасні вітчизняні економісти. Так, за С. Мочерним, «рента – особливий вид стабільного доходу, отриманого від капіталу, землі, майна, цінних паперів і таке інше, не пов'язаного з підприємницькою діяльністю» [3, с. 659].

Б. Данилишин відзначає, що рента – це не звичайний дохід, що отримується суб'єктами ринкового господарства у вигляді заробітної плати або прибутку, або відсотка, а надприбуток – додатковий дохід особливого вигляду, пов'я-

заний з використанням виняткового, обмеженого або тимчасово рідкісного блага (ресурсу) (або земельна ділянка, або родовище корисних копалини, або винахід, інновація) [4, с.11].

Суть категорії ренти розкривається в процесі аналізу еволюції теорії ренти. Важливо відзначити, що підхід до визначення сутності ренти історично розвивався в двох напрямках: рента як дохід власника землі й рента як плата за користування землею, тобто орендна плата.

Дохід із землі займав особливе місце у вченні фізіократів. Вони стверджували, що особи, зайняті в промисловому виробництві, виробляють лише стільки, скільки споживають (максимум – заробітну плату і прибуток); особи ж, зайняті землеробством, створюють понад те ще й надлишок, який має назву ренти. Так, Ф. Кене вважав, що рента «виростає» із землі. Міркуючи таким чином, фізіократи стверджували, що тільки те, що збільшує чистий дохід землеробства, збільшує і багатство країни: чим вище поземельна рента, тим багатше суспільство.

З кінця XVIII століття проблема потрапляє в центр уваги англійської політичної економії. Витоки ренти сягають роботи «батька» буржуазної політекономії В. Петті «Трактат про податки і збори» (1662 р.), якого К. Маркс вважав родоначальником наукової теорії ренти. Петті визначає ренту як плату за користування землею, а також як орендну плату за користування будинками та як відсоток за кредит.

Подальший розвиток теорії рентних відносин пов'язаний з працями класиків політичної економії А. Сміта і Д. Рікардо. Значним етапом у розвитку теорії ренти була праця А. Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.). А. Сміт, пояснюючи поняття ренти, зазначає, що рента розглядається як плата за користування землею, є найвищою сумою, яку в може сплатити орендар за цієї якості землі. Встановлюючи умови договору, землевласник завжди прагне залишити орендареві лише таку частку продукту, яка достатня для підтримки капіталу, з якого він забезпечує насіння, оплату праці, утримання худоби та сільськогосподарського інвентаря, а також звичайний у цій місцевості прибуток на вкладений у сільське господарство капітал. Усю ту частину продукту або (що є тим самим) усю ту частину його ціни, яка залишається понад цю частку, землевласник дійсно прагне отримати для себе як земельну ренту, яка є найвищою сумою, що тільки орендар і може платити за цієї якості землі [5, с. 272-273]. Сміт звертає увагу й на те, що земельна рента є елементом монополії – приватної власності на землю.

Д. Рікардо в книзі «Основи політичної економії і оподаткування» (1817 р.) відзначає, що головною умовою виникнення ренти є приватна власність на природні ресурси: «Води річок і морів, що спроможні надавати руху нашим машинам і суднам, жити нашу рибу, також мають продуктивну силу; вітер, який рухає наші млини, і навіть сонячне тепло працюють на нас; але, на щастя, ще ніхто не міг сказати: «Вітер і сонце мої, і за послуги, які вони надають, треба платити»» [6, с. 432]. Згодом ці погляди Д. Рікардо були підтримані більшістю відомих економістів, що вивчали рентні відносини.

Досліджуючи питання, пов'язані з формуванням і розподілом рентних доходів, велику увагу проблемі власності на землю приділяли К. Маркс і Г. Джордж. Однією із заслуг К. Маркса в цій сфері вважають введення термінів «абсолютна рента» і «диференціальна рента» для позначення відмінностей у якості природних ресурсів і визначення впливу таких відмінностей на розмір сукупної ренти.

Надалі вчені почали поширювати теорію ренти не тільки на природні ресурси, але й на фізичний капітал (нерухомість, фабрики) і навіть на заробітну плату. Так, І. Сеніор у праці «Політична економія» (1836 р.) називає «рентою» будь-яку «надзвичайну винагороду» за «надзвичайну силу тіла й духу». Цю ідею підтримав С. Міль, який стверджував, що «додаткові бариші, які виробник або негоціант отримує завдяки своїм вищим комерційним талантам або завдяки кращій організації свого підприємства, за своєю природою абсолютно аналогічні ренті» [1].

Сучасні зарубіжні економісти С. Фішер і Р. Дорнбуш вважають, що якщо виробничі фактори приносять більше коштів, ніж це необхідно для їх оплати, то власники цих факторів одержують економічну ренту. До рентних доходів, на їх думку, слід також відносити надзвичайно високі заробітки знаменитих спортсменів і «зірок» шоу-бізнесу.

Деякі вчені вживають поняття «квазиренти». Уперше воно було введено А. Маршаллом. У своїй книзі «Принципи економічної науки» (1890 р.) він відзначає, що слово «рента» краще використовувати для позначення «вільних дарів природи», а термін «квазирента» – вживати стосовно доходу, одержуваного за рахунок створених людиною машин і інших знарядь виробництва [7, с. 135]. Як і рента з кращих ділянок землі, квазірента визначається ціною, але не визначає ціну.

Зв'язок поняття ренти з альтернативними витратами (витратами втрачених можливостей) і трактування її як різниці між доходом одиниці деякого фактора в цій галузі і доходом цієї ж одиниці в іншій галузі, належать Х. Хендерсону, який запропонував такий підхід у роботі «Пропозиція і попит» (1922 р.).

Таким чином, різні трактування ренти дозволяють визначити різні аспекти цієї економічної категорії. На сьогодні виокремлюють три підходи, що визначають природу рентних відносин: класичний, неокласичний, інституціональний.

Основні положення класичної теорії ренти розробляли В. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс і багато інших. Найбільшою мірою вони розглядали природну, а саме земельну, ренту. Рента вважалася результатом процесу виробництва, частиною вартості сільськогосподарської продукції, її виникнення пов'язувалося з розвитком приватної власності на землю, використанням найманої праці, поширенням капіталістичної системи господарювання на аграрну сферу.

Неокласичну теорію ренти розвивали У. Джевонс, А. Маршалл, Дж. Кларк, Дж. Ворчестер, П. Самуельсон та ін. З позицій цієї теорії проблема ренти досліджується відповідно до концептуального підходу теорії граничного продукту та граничної віддачі. Економічна рента, на думку неокласиків, – виграш (надлишок) порівняно з альтернативною вартістю пропозиції ресурсів. Окрім всесто-

роннього аналізу природно-ресурсної ренти, неокласики ввели в економічну науку й термін «квзірента».

У розвиток інституціональної теорії ренти зробили внесок такі учені, як Т. Веблен, У. Гамільтон, Д. Коммонс, Л. Дюмон, Д. Норт, Р. Беккер, Дж. Ходжсон, Р. Коуз, Дж. Бьюкенен, Г. Таллок та ін. У інституціональному підході акцент зроблено на вивчення ступеня впливу ендогенних і екзогенних факторів на формування тих або інших правил визначення розміру ренти.

Аналізуючи розвиток поняття «рента», визначимо спільне для всіх підходів і теорій ренти: джерелом ренти є ресурс, що перебуває в монопольному володінні економічного суб'єкта. Відмінність між різними видами рент полягає в різних видах ресурсів, які є джерелом або умовою виникнення будь-якої ренти. Це дає можливість запропонувати класифікацію ренти.

Так, наприклад, Т. Гуровська всю різноманітність видів ренти об'єднує в дві групи: природну, таку, що виникає в процесі використання різноякісних обмежених природних ресурсів, і неприродну (економічну) – від використання ресурсів, що не належать до природних багатств, а саме фінансових, інтелектуальних і адміністративних (ресурси влади) [8, с. 3]. Ця класифікація ренти зроблена «за джерелами формування».

А. Латков різноманіття видів ренти уявляє інакше [9, с. 127]. Він запропонував класифікацію «за критерієм рентних ресурсів», яка визначає економічну ренту (природно-ресурсну й економічну квзіренту) і неекономічну (неекономічну квзіренту).

Близьку до нашого уявлення класифікацію ренти пропонує Ю. Разовський. Учений виокремлює типи, класи, види та різновиди ренти. До типів ренти належать: а) природна (цивільна); б) неприродна (економічна), кожен з яких включає безліч рентних доходів. Природна рента поділяється на класи: земельна, гірська, водна, лісова, промислова, аеротранспортна й екологічна рента. Неприродна рента складається з монопольної, торгової, виробничої, фінансової, майнової, інтелектуальної та ін. Ці класи поділяються на види та різновиди. Так, наприклад, земельна рента поділяється на сільськогосподарську, транспортну й територіальну. Різновидами ренти є абсолютні та диференційні типи природної ренти [6].

Сучасна економічна наука доводить, що ренту почали приносити морські водні біоресурси, сонячна енергія, космічний простір (радіотрансляційні супутники), радіохвильові діапазони для третього покоління мобільних телефонів, що дають доступ до Інтернету й т. ін. [4, с. 14]. Б. Данилішин, як і Ю. Яковець, звертає увагу на те, що природна рента, перемістившись із системи раціонального природокористування до системи екологічної безпеки, усе більше перетворюється на свою протилежність – антиренту, тобто на збиток навколишнього середовища або борг людини природі. Багато суб'єктів економічної діяльності прагнуть до надприбутку, що отримують у результаті використання відтворених господарських ресурсів, який трактується як квзірента. Саме Ю. Яковець ставить питання про існування в сучасних умовах нового вигляду рентних відносин, які він і пропонує називати квзірентними [10, с. 9]. Квзірента тісно пов'язана із традиційною рентою, але в той же час має ряд характерних відмін-

ностей, що дозволяє говорити про її самостійне економічне значення. Слід додати, що Ю. Яковець, так само як і А. Маршал, квазірентою називає ренту, яку отримано від неприродних ресурсів.

В економічній літературі виокремлюють різні види квазіренти, подані на рисунку 2.

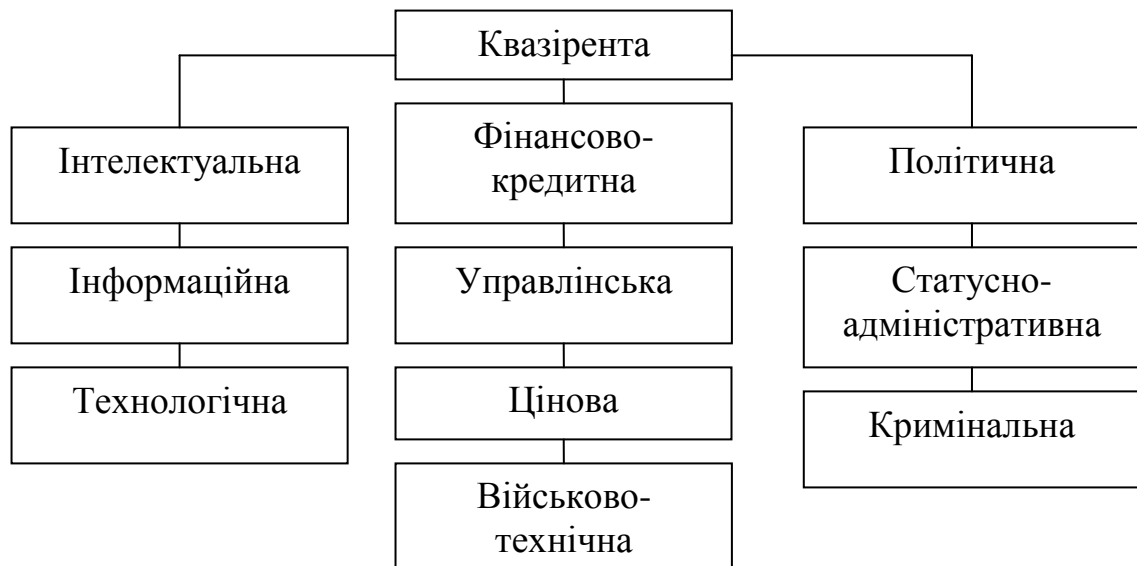

Рисунок 2 – Різновиди квазіренти [складено автором за даними 4; 8-10]

Представники різних напрямів і шкіл економічної теорії вважають: виникнення ренти зумовлено тим, що ринкова ціна перевищує індивідуальну ціну виробництва (нормальні витрати плюс середня норма прибутку), що і є джерелом ренти.

Ураховуючи сучасні підходи теорії до розуміння природи та різноманіття проявів ренти, можна запропонувати класифікацію ренти, подану у вигляді таблиці 2. У цій класифікації подано спробу розмежування співвідношення таких різновидів ренти, як економічна і неекономічна, природна і неприродна. Квазіренту, яка є неприродною рентою, доцільно розглядати як економічну і неекономічну.

Таблиця 2 – Класифікація ренти за критерієм рентного ресурсу [складено автором за даними 4; 8-10]

Економічна рента	Природна (природно-ресурсна) рента	Земельна рента	– сільськогосподарська; – лісова; – водна; – туристська; – за місцеположенням.
		Горна рента	– нафтова; – газова; – мінеральна.

				Екологічна рента	– екологічна; – антирента.
	Неприродна рента	Квазірента	Економічна квазірента	– інтелектуальна; – інформаційна; – технологічна (інноваційна); – цінова; – фінансово-кредитна; – управлінсько-організаційна; – військово-технічна.	
Неекономічна рента			Неекономічна квазірента	– політична; – статусно-адміністративна; – кримінальна.	

Дослідження доводять, що в умовах сучасної економіки масштабне використання природних ресурсів супроводжується стрімким скороченням їх запасів, що, у свою чергу, зумовлює необхідність залучення нових видів ресурсів, у тому числі нематеріальних. Саме цей процес сприяє формуванню різноманітних видів ренти, серед яких усе більшу питому вагу займає неекономічна квазірента.

Таким чином, різноманітність видів ренти визначається, головним чином, відмінністю джерел її виникнення (рентних ресурсів). Так, джерелом земельної ренти є земля, лісової ренти – лісові ресурси, інформаційної – володіння інформацією; технологічна рента визначається застосуванням принципово нових високоефективних технологій, політична – пов'язана з поведінкою політико-адміністративних структур влади.

Загальними властивостями усіх типів і видів ренти є те, що:

1. Рента (рентний дохід) – це дохід, що отримується понад прибуток.
2. Умовою (джерелом) появи ренти є монополія на ресурс як на об'єкт приватної власності, тобто його монополізація.

Висновки. Дослідження еволюції розуміння сутності ренти показало, що різні школи та напрями економічної теорії визначають різні аспекти цієї економічної категорії.

На сьогодні відомі три підходи, що визначають природу рентних відносин: класичний, неокласичний, інституціональний. Загальним для всіх підходів і теорій ренти є розуміння того, що джерелом ренти – ресурс, що перебуває у винятковому, монопольному володінні економічного суб'єкта. Існування різноманітних видів ренти зумовлено різноманітністю ресурсів, які є джерелом або умовою виникнення тієї або іншої ренти.

Такий підхід дозволив запропонувати класифікацію ренти за критерієм рентного ресурсу. У класифікації подано співвідношення таких різновидів ренти, як економічна і неекономічна, природна і неприродна.

Розвиток економіки і суспільства, скорочення запасів природних ресурсів активізує залучення все нових і нових видів неприродних та нематеріальних ресурсів, що зумовлює формування безлічі різноманітних видів ренти, серед

яких значну питому вагу займає неприродна рента, а саме неекономічна квазі-рента.

Список літератури / References:

1. Разовский Ю.В. Рента [Электронный ресурс] / Ю.В. Разовский. – М.: Мирознание, 2011. – Режим доступа: <<http://www.razovskiyy.com>>. Razovskiyy, Yu.V. (2011), “Rent”, available at: www.razovskiyy.com (accessed January 20, 2010).
2. Макконнелл К.Р. Экономика: принципы, проблемы и политика: в 2 т. / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю; пер. с англ. – М., 1996. – Т. 2. – С. 177. Makkonnell, K.R. and Briu, S.L. (1996), *Ekonomika: printsipy, problemy i politika* [Ekonomiks: Principles, problems and policy], in 2 vol., Translated from engl., Vol. 2, Moscow, Russia.
3. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3 т. – К.: Академія, 2002. – Т. 3. – 952 с. Mochernyi, S.V. (2002), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic encyclopaedia], in 3 vol., Vol. 3, Vydavnychy tsentr “Akademiia”, Kiev, Ukraine.
4. Рентні відносини в системі модернізації національного господарства / За ред. Б.М. Данилішина. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – 518 с. Danylishyn, B.M. (2007), *Rentni vidnosyny v systemi modernizatsii natsionalnoho hospodarstva* [The rent relations in the system of modernization of national economy], RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, Kiev, Ukraine.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит // Антология экономической классики. – М.: ЭКОНОВ-КЛЮЧ, 1993. – 475 с. Smith, A. (1993), “Research about nature and reasons of reaches of peoples”, in *Antologiya ekonomicheskoy klassiki*, EKONOV-KLIUCH, Moscow, Russia.
6. Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения // Антология экономической классики. – М.: ЭКОНОВ-КЛЮЧ, 1993. – 475 с. Rikardo, D. (1993), “Biginning of political economy and taxation”, *Antologiya ekonomicheskoy klassiki*, EKONOV-KLIUCH, Moscow, Russia.
7. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М., 1993. – Т. 1. – С. 135. Marshall, A. (1993), *Printsipy ekonomicheskoy nauki* [Principles of economic science], Vol. 1, Moscow, Russia.
8. Гуровська Т.В. Політична рента в сучасній трансформаційній економіці: автореф. дис. ... канд. екон. наук. – К., 2011. – 17 с. Hurovska, T.V. (2011), “Political rent in a modern transformation economy” Abstract of Ph.D. dissertation, Kiev, Ukraine.
9. Латков А.В. Функционирование системы рентных отношений: противоречия, особенности, динамика: дис. ... д-ра экон. наук. – Саратов, 2008. – 325 с. Latkov, A.V. (2008), “Functioning of the system of the rent relations: contradictions, features, dynamics”, Ph.D. dissertation, Saratov, Russia.
10. Яковец Ю.В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении / Ю.В. Яковец. – М.: Академкнига, 2003. – 240 с.

Yakovets, Yu.V. (2003), *Renta, antirenta, kvazirenta v globalno-tsivilizatsionnom izmerenii* [Rent, antirent, quazirent in the globally civilized measuring], IKTs "Akademkniga", Moscow, Russia.

Цель. Цель статьи заключается в дальнейшем развитии теории ренты на основании уточнения содержания понятия и выяснения эволюции понимания сущности ренты в трудах представителей различных школ и направлений экономической теории, а также классификации современных разновидностей ренты.

Методика. В процессе исследования использованы: историко-логический и системный подходы, методы теоретического обобщения и сравнения, анализа и синтеза (для уточнения содержания понятия «рента»), методы научной абстракции, построения классификации и сравнительный метод (для определения критериев классификации и современных разновидностей ренты).

Результаты. На основании проведенного исследования предложено научно-методологический подход, позволяющий определить природу рентных отношений, проследить эволюцию теории ренты. С позиций общих подходов теории ренты, учитывая многообразие современных форм рентных доходов, в работе предложено классификацию ренты по критерию рентного ресурса, где представлено попытку соотношения экономической (природной и неприродной) и неэкономической (неприродной) ренты. Выявлено, что развитие экономики и общества, сокращение запасов природных ресурсов, появление и широкое привлечение новых видов ресурсов (материальных и нематериальных) обусловило формирование множества разнообразных видов ренты, среди которых все большую роль играет неприродная рента, а именно неэкономическая квазирента.

Научная новизна. Усовершенствовано научно-методологический подход к определению понятия «рента», который основан на выяснении истории развития понимания сущности ренты в трудах представителей различных школ и направлений экономической теории. Установлено, что: с позиций классического подхода, первоначально возникла природная, в частности земельная, рента; по мнению неоклассиков, рента – избыточный доход от использования любого экономического ресурса; с позиции институционализма, это доход, на величину которого влияют эндогенные и экзогенные факторы. Выяснено, что общепринятым среди ученых пониманием условий возникновения ренты является монополизация рентного ресурса (монополия на ресурс как на объект частной собственности). Предложено классификацию современных разновидностей ренты по критерию рентного ресурса, в которой представлено попытку определить соотношение экономической и неэкономической, природной и неприродной видов ренты. Квазиренту, которая является неприродной рентой, целесообразно рассматривать как экономическую и неэкономическую.

Практическая значимость. Полученные результаты могут быть положены в основу дальнейших научных исследований и практико-ориентированных разработок, а также использованы в учебном процессе в экономических вузах при преподавании курса «Экономическая теория».

Ключевые слова: рента, теория ренты, экономическая рента, природная рента, квазирента.

Objective. The purpose of the article consists in further development of theory of rent on the basis of more precise definition of the content and clearing up of evolution of understanding essence of rent in the works of representatives of different schools and directions of economic theory and also classification of modern types of rent.

Methods. In the process of research are used historically-logical and systematic approaches, methods of theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis (for clarification of meaning concept «rent»), methods of scientific abstraction, construction of classification and comparative method (for definition criteria of classification and modern types of rent).

Results. *On the basis of the conducted research scientifically methodical approach is offered, that allows to determine the nature of rent relations, to follow the evolution of rent theory. From the modern approaches to the theory of rent, taking into account the variety of modern forms of rent profit, in the work is offered classification of rent on the criterion of the rent resource, where is introduced the attempt of correlation of economical (natural and unnatural) and uneconomical (unnatural) rent. It is found out that development of economy and society, reduction of stocks of natural resources, appearance and wide attracting of new kinds of resources (material and immaterial) stipulated forming of great number of various kinds of rents among which the bigger role plays unnatural rent, namely uneconomical quasirente.*

Scientific novelty. *Scientifically methodical approach to definition of concept «rent» is improved, it is based on clearing up history of development understanding of content of rent in the works of representatives of different, schools and directions of economic theory. It was determined: from the position of classical approach firstly natural rent, namely land rent, appeared; on neoclassic opinion, rent is a super profit from the use of any economic resource; from position of institutionalism it is a profit on the size of which endogenous and exogenous factors influence. It was found out that generally accepted among scientists understanding of conditions of appearing rent is monopolization of the rent resource (monopoly on resource as on the object of private proprietorship). It was offered classification of modern types of rent after the criterion of the rent resource, where is given an attempt to determine correlation of economical and uneconomical, natural and unnatural types of rent. It is expedient to consider quasirente which is unnatural rent as economical and uneconomical.*

Practical value. *The got results can put in basis of subsequent scientific researches and practically-oriented elaborations, and also used in an educational process in the economic institutes of higher education at studying course «Economic Theory».*

Key words: *rent, theory of rent, economic rent, natural rent, quasirente.*

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Горожанкіною М.Є. Дата надходження рукопису 16.07.2013 р.

УДК 331.105:106

Оксана Руденок, канд. екон. наук

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, Україна,
e-mail: oksanarudenok@rambler.ru

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Oksana Rudenok, Cand. Sc. (Econ.)

Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine,
e-mail: oksanarudenok@rambler.ru

SOCIAL RESPONSIBILITY: REALITIES AND PROSPECTS

Мета. *Мета статті полягає в дослідженні фактичного стану соціальної відповідальності в Україні та визначенні перспектив її розвитку.*